N.M. GOROPAHA. USING MARIA MONTESSORI'S IDEAS IN PEDAGOGICS BY CREATING AN INCLUSIVE GROUP OF DEVELOPMENTAL PRESCHOOLS ENVIRONMENTS TO FAMILIARIZE CHILDREN WITH DIFFERENT NEEDS OF NATURAL ENVIRONMENT AND FORMATION OF THEIR ECOLOGICAL COMPETENCY

The summary. *The article deals with the problem of creating inclusive group of developmental preschools environment to familiarize children with different educational needs of the natural environment and the formation of their ecological competency. In particular, the disclosed enrichment opportunities educational environment based on the ideas of Montessori pedagogy by bringing preschoolers to environmental projects, taking into account the characteristics of their mental and physical development.*

Key words: *inclusive education, developmental environment, prepared environment, space education, environmental project.*

Рекомендовано до друку.
Канд. пед. наук, проф., член-кореспондент АПСН Т.І. Пониманська.

Одержано редакцією 02.20.2016 р.

УДК: 378. 147: 358. 4 **О.Г. МАРЧЕНКО**

МОДЕЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ АВІАЦІЙНОГО ПРОФІЛЮ

Резюме. *У статті доведено актуальність розробки теоретичних засад інноваційного розвитку військової освіти в Україні. Подано модель педагогічної системи формування інноваційного освітнього середовища вищих військових навчальних закладів авіаційного профілю. Обґрунтовано доцільність та розкрито зміст концептуально-цільового, змістового, технологічного, управлінського, результативного блоків моделі. Показано сервісну підтримку та функції інноваційного освітнього середовища у вищих військових навчального закладу авіаційного профілю.*

Ключові слова: *інноваційне освітнє середовище, вищий військовий навчальний заклад, модель, педагогічна система*

Постановка проблеми. Забезпечення стабільного соціального та економічного розвитку, збереження та розвиток науково-технічного потенціалу суспільства потребують негайних і ефективних заходів, спрямованих на створення, впровадження, поширення новацій у всі сфери життя, в тому числі й в освітню галузь. Оновлення потребує й система професійної підготовки майбутніх військових фахівців, запровадження до освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах новітніх технологій навчання. Проте проблема теоретичних і практичних досліджень з приводу інноватизації освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах авіаційного профілю ще не була предметом спеціального дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз інноваційного пошуку в галузі військової освіти свідчить про те, що інноваційна діяльність у вищих військових навчальних закладах здійснюється в основному на стихійно-емпіричному та емпіричному рівнях. Так, у колективній монографії [1] проаналізовано світовий досвід, вивчено тенденції розвитку загальної та військової освіти в Україні, окреслено перспективи інноваційних змін у підготовці майбутніх військових фахівців авіаційного профілю. Монографію [2] також можна розглядати як базу емпіричних даних з питань професійної підготовки льотних екіпажів в умовах ускладнення аерокосмічної техніки.

Результати дослідження [3] свідчать про те, що інноваційні зміни становляться фактором саморозвитку освітнього закладу лише за умови, якщо в роботі його педагогічного колективу йде процес переходу від стихійно-емпіричного рівня до науково обґрунтованого, своєю чергою втіленого до проекту як комплексно-цільової програми розвитку освітнього закладу. Як слушно зазначає Н. Гауєр, реалізація інноваційного проекту створює сприятливе освітнє середовище як сукупність комфортних умов для спільної продуктивної діяльності суб'єктів освітнього процесу [4].

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні моделі педагогічної системи формування інноваційного освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах авіаційного профілю.

Виклад основного матеріалу. Ураховуючи основну мету інноваційної освіти, яка полягає в тому, щоб навчити майбутнього фахівця адаптуватися до будь-якої ситуації, динамічних умов та вимог мінливого життя, ми схарактеризували інноваційне освітнє середовище як систему сприятливих умов для засвоєння особистістю нового досвіду навчально-професійної діяльності, сукупність особистісно та професійно значущих орієнтирів, що розширюють зону актуального та найближчого розвитку особистості, ресурс сумісної плідної діяльності суб'єктів освітнього процесу, можливість перегляду ціннісно-смислової сфери особистості, оволодіння нею прийомами самоосвіти, саморозвитку [5].

Освітнє середовище вищого військового навчального закладу авіаційного профілю функціонує як цілісна педагогічна система, що виникає в єдності та взаємодії таких компонентів: 1) *мети*, що відображує соціально-державне замовлення на підготовку військових фахівців; 2) *завдань*, що конкретизують поставлену мету; 3) *спільної освітньої* (навчальної, виховної, позанавчальної, науково-дослідницької, самоосвітньої) *діяльності* людей, що реалізують визначені мету та завдання; 4) *суб'єктів* цієї *діяльності* (керівників ВВНЗ, управлінців,

© О.Г. Марченко, 2016

офіцерів курсової ланки, вихователів, науково-педагогічних працівників, курсантів, студентів, слухачів, допоміжного складу, технічного персоналу); 5) *міжособистісних, рольових і функціональних зв'язків,* що складаються між суб'єктами у процесі *освітньої* діяльності; 6) *організації освітнього процесу* як основи формування освітнього середовища у вищому військовому навчальному закладі; 7) *управління* процесами становлення, функціонування та вдосконалення освітнього середовища у вищому військовому навчальному закладі; 7) *матеріально-технічної бази* як сукупності просторово-ландшафтного оточення, архітектури навчальних корпусів, будівель, стройових плаців, спортивних майданчиків, предметно-речових засобів; 8) *соціокультурного оточення*, яке ВВНЗ засвоїв для реалізації намічених цілей щодо підготовки військових фахівців; 9) *результату* функціонування освітнього середовища у вищому військовому навчальному закладі як підготовлений до обіймання первинної посади за призначенням фахівець певної військово-облікової спеціальності [6].

Зрозуміло, що функціональні зв'язки в такому складному організмі можуть бути проаналізовані шляхом педагогічного моделювання, оскільки саме моделювання надає можливостей досліджувати та змінювати суттєві властивості досліджуваного об'єкта так, що їх вивчення надає порцію нової інформації стосовно об'єкта.

Аналіз наукових праць з педагогічного моделювання, зокрема [7], дозволив уточнити суть педагогічної моделі (від фр. modele – зразок) як уявної або матеріально-реалізованої системи, що відображає або відтворює об'єкт дослідження (в нашому випадку соціально-педагогічний об'єкт – освітнє середовище у вищих військових навчальних закладах). Зрозуміло, що модель має бути адекватною реальному об'єктові за суттєвими параметрами. Окрім того, модель має бути прогностичною, враховувати перспективи, тенденції розвитку сучасної військової галузі, а також відповідного напряму професійної підготовки майбутніх військових фахівців. Лише за цих умов модель педагогічної системи формування інноваційного освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах може виконувати евристичні функції, сприяти реалізації випереджувального підходу з урахуванням соціального запиту щодо рівня професійної підготовки та особистісного розвитку майбутніх офіцерів.

Наведені вище компоненти педагогічної системи формування освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах авіаційного профілю можуть бути узагальнені в такі блоки: концептуально-цільовий, змістовий, технологічний, управлінський, результативний.

Так, *концептуально-цільовий блок* забезпечує єдність зовнішніх і внутрішніх цілей функціонування вищого військового навчального закладу (освітньо-кваліфікаційні характеристики та освітньо-професійні програми), базується на концепції інноваційного розвитку військової освіти в Україні, інноваційних проектах, програмах, узгоджених із загальною концепцією розвитку вищого військового навчального закладу авіаційного профілю.

Зазначені програми регламентують *зміст* процесу формування інноваційного освітнього середовища у вищому військовому навчальному закладі авіаційного профілю та містять положення щодо:

1) визначення сучасних освітніх парадигм як науково-методологічної основи формування освітнього середовища у вищому військовому навчальному закладі авіаційного профілю;

2) обґрунтування соціальної місії та завдань вищого військового навчального закладу щодо підготовки військових фахівців авіаційного профілю;

3) уточнення змісту та вибору методів і форм організації інноваційної діяльності з формування освітнього середовища у вищому військовому навчальному закладі авіаційного профілю;

4) основних напрямів діяльності з удосконалення освітнього середовища у вищому військовому навчальному закладі авіаційного профілю (дослідно-пошукової, науково-методичної тощо);

5) специфіки управління та кадрового, фінансового, матеріально-технічного забезпечення процесу формування освітнього середовища у вищому військовому навчальному закладі авіаційного профілю.

Технологічний блок моделі педагогічної системи формування інноваційного освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах авіаційного профілю охоплює комплекс інноваційних педагогічних технологій, запровадження яких в освітню практику забезпечує ефективні результати у професійній підготовці майбутніх військових фахівців.

У зазначеному комплексі нами виокремлено: 1) професійно зорієнтовані педагогічні технології; 2) особистісно зорієнтовані педагогічні технології [5].

Своєю чергою, серед професійно зорієнтованих педагогічних технологій назвемо такі: інформаційно-комп'ютерні технології, що сприяють формуванню єдиного інформаційного середовища військового вишу з виходом на зовнішні інформаційні мережі (MOODLE – Module Object Orient Dynamic Learning Environment); комп'ютеризація тренажерного навчання; програмно-апаратні засоби імітаційного моделювання вузлів і агрегатів авіаційної техніки; досконалі системи відображення інформації та штучного інтелекту; електронна бібліотека; електронні підручники; тестовий контроль (самоконтроль) знань курсантів тощо [8].

Серед особистісно зорієнтованих педагогічних технологій слід зазначити інтерактивні технології колективного, взаємного навчання, співробітництва, ігрові, тренінгові, групові; а також технології розвитку творчої особистості, професійно важливих якостей майбутнього військового фахівця авіаційного профілю [9].

Управлінський блок моделі педагогічної системи формування інноваційного освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах авіаційного профілю покликаний впорядкувати зусиллями керівництва, наукового, навчального відділу, а також ініціативних груп педагогів, науковців процес інноваційного пошуку суб'єктів освітнього процесу, їхні потреби, мотивацію, активність; виявляти найбільш дієві форми, методи,

прийоми, засоби, технології навчання та управління; раціональний розподіл функцій і ресурсів. Зазначимо необхідність дотримання демократичності в управлінні, підтримку самостійності та творчої ініціативи суб'єктів освітнього середовища.

Управління будується на основі визначеної програми формування інноваційного освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах авіаційного профілю та являє собою спосіб її реалізації. Управління ходом інноваційного процесу передбачає можливість утручання, вибору, альтернативи. З управлінськими аспектами формування інноваційного освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах авіаційного профілю тісно пов'язані організаційно-діяльнісні основи зазначеного процесу як умови успішного навчання, виховання, фахової освіти, розвитку творчої особистості на основі співдружності педагогів і курсантів.

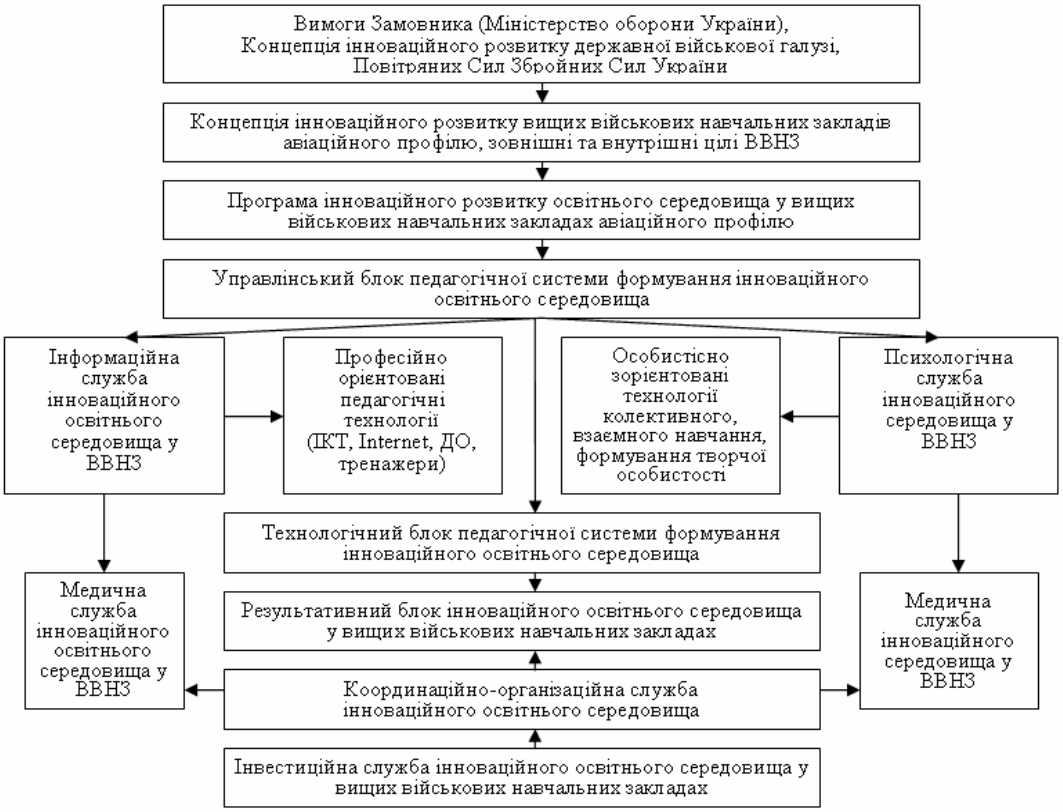

Рис. Модель інноваційного освітнього середовища у ВВНЗ

Результативний блок моделі педагогічної системи формування інноваційного освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах авіаційного профілю передбачає діагностику та моніторинг стану сформованості зазначеного середовища.

З урахуванням порад науковців [4] результати спостереження за процесом формування інноваційного середовища доцільно оцінювати за такими параметрами: стратегічна спрямованість, широта охоплення, інтенсивність, формалізованість, упорядкованість, когерентність, інформативність, професійність, соціально-культурна активність.

Зрозуміло, що подані блоки не вичерпують складної системи інноваційного освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах авіаційного профілю. Окрім зазначених, інноваційне освітнє середовище має інтегрувати в своєму складі компонентів: 1) інформаційний; 2) психолого-комутативний; 3) медично-терапевтичний; 3) прогнозовано-організаційний; 4) координаційний [10].

Функціонування зазначених компонентів педагогічної системи формування інноваційного освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах авіаційного профілю має відображення в роботі відповідних служб ВВНЗ (див. рис. 1).

Так, *інформаційна* служба, як правило, працює на основі методичного кабінету та здійснює пошук новинок, методик, діагностик, освітніх проектів із занесенням їх до інформаційного банку з ефективною системою пошуку за певною проблематикою, інформування науково-педагогічного колективу, проведенням діагностичних і моніторингових досліджень, поширення передового та новаторського досвіду, інтенсифікацію редакційно-видавничої діяльності.

Окрім інформаційної підтримки методичний кабінет здійснює суто методичну роботу в аналітичному, експертному, консультаційному аспектах щодо запровадження інновацій до освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах.

Психологічний супровід покликаний оптимізувати комунікації між усіма суб'єктами освітнього середовища, покращення взаємного розуміння, встановлення робочих стосунків, толерантного ставлення.

Психологічна служба підтримується штатними психологами, науково-педагогічними працівниками, вихователями, сержантами.

Медична служба покликана виявити характер впливу інновацій на стан здоров'я суб'єктів освітнього середовища, спрогнозувати, попередити та подолати можливі негативні наслідки запровадження новацій до освітнього процесу.

Координаційна служба підтримує та розвиває внутрішні та зовнішні зв'язки інноваційного освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах авіаційного профілю з об'єктами соціального (громадськими організаціями), культурного оточення (музеями, театрами, виставковими залами), наукового середовища (науково-методичними центрами, науково-дослідними інститутами); залучення учених, винахідників, ветеранів, учасників бойових дій.

Загальну підтримку зазначених служб здійснює *інвестиційна* служба, діяльність якої передбачає не тільки матеріально-технічну, фінансову підтримку інноваційного процесу, але й розвиток мотивації, ініціативи, активності суб'єктів освітнього середовища.

За умови належної діяльності зазначених компонентів інноваційне освітнє середовище здійснює такі функції:

1) *мотиваційну* щодо стимулювання інноваційного пошуку педагогів, курсантів (студентів, слухачів) та усунення одноманітності в їхній освітній діяльності;

2) *аналітичну* щодо з'ясування стану освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах авіаційного профілю, визначення потенційних потреб суб'єктів освітнього середовища;

3) *проектувальну* щодо розробки та запровадження інноваційних проектів;

4) *інформаційну* щодо пошуку джерел інформації та фінансування інноваційних проектів; пошук перспективних ідей, створення банку новацій, який постійно поповнюється, а також розробка показників експертизи новацій: характеристика ідеї, оцінка потреб у реалізації, стратегія застосування і прогноз результативності, оцінка витрат (інтелектуальних, фізичних, часових, фінансовий) на реалізацію, оцінка готовності вчителів, учнів і батьків до запровадження новації або зазначення інформаційних джерел;

5) *координаційну* щодо супроводу внутрішніх партнерських стосунків та підтримки зовнішніх зв'язків керівного та науково-педагогічного складу вищого військового навчального закладу з освітніми, культурними та науковими установами міста, держави, Європи, світу;

6) *організаційну* щодо менеджменту діяльності керівного складу та науково-педагогічного колективу зі створення й запровадження освітніх новацій;

7) *моніторингову* щодо відстеження процесу та результатів реалізації новацій;

8) *коригуючу* щодо тиражування (ліквідацію) новацій у разі позитивного (негативного) впливу на організацію та результати професійної підготовки майбутніх військових фахівців авіаційного профілю;

9) *терапевтичну* щодо підтримки здоров'я та здорового способу життя всіх суб'єктів освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах авіаційного профілю.

Висновки. Тож на підставі теоретичного аналізу та з урахуванням процесу та результатів інноваційних змін у системі загальної та військової освіти в Україні обґрунтована доцільність розгляду інноваційного освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах авіаційного профілю.

Інноваційне освітнє середовище у вищих військових навчальних закладах схарактеризоване як цілісна педагогічна система, що інтегрує концептуально-цільовий, змістовий, технологічний, управлінський блоки. Функціонування зазначених блоків відбувається за умови ефективної інформаційної, психологічної, медичної, координаційної, інвестиційної підтримки з боку відповідних служб. Визначено мотиваційну, аналітичну, інформаційну, організаційну, координаційну, моніторингову, коригуючу функції інноваційного освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах авіаційного профілю.

У подальшому передбачається теоретична розробка та практичне запровадження моніторингових досліджень процесу формування інноваційного освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах авіаційного профілю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сідаш В.В. Інноваційний розвиток вищої військової освіти України: досвід, тенденції, перспективи, особливості підготовки військових льотчиків: монографія / В.В. Сідаш, А.М. Алімпієв, Г.В. Пєвцов, С.В. Залкінд [та ін.]. – Х.: Цифрова друкарня № 1, 2012. – 456 с.
2. Литвинчук М.І. Від земних технологій підготовки льотних екіпажів до технологій космічних. П'ятирівнева технологія професійної підготовки льотчика: вікова історія, сьогодення та перспективи: монографія / М.І. Литвинчук. – Х.: ХУПС, 2013. – 420 с.
3. Современный мужской педагогический лицей: Теория и практика воспитания и обучения. − М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 208 с.
4. Гауєр Н.В. Організаційно-педагогічні умови формування інноваційного середовища в закладі освіти / Н.В. Гауєр // Розвиток інноваційного середовища навчального закладу: мат-ли. науково-практичної конференції; за заг. ред. М.В. Гадецького, Р.І. Черновол-Ткаченко, О.І. Мармази. – Х.: ХНПУ, 2009. – 320 с.
5. Марченко О.Г. Технології формування інноваційного освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах авіаційного профілю / О.Г. Марченко // Проблеми освіти: збірник наукових праць. – Вип. 84. – Житомир–Київ, 2015. – С. 219-222.

6. Марченко О.Г. Модель педагогічної системи формування освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах профілю / О.Г. Марченко // Навчально-виховний процес : методика, досвід, проблеми: науково-методичний збірник. – Х.: Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, 2015. – № 2 (136). – С. 4-7.
7. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
8. Дистанционное обучение – обучение без границ // Хрестоматия человеческого фактора в авиации через призму безопасности полетов : В 2-х томах / под общ. ред. С.Д. Байнетова, сост. В.А. Пономаренко, Р.Н. Макаров. – М., 2010. – Т. 1. – С. 554-581.
9. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / М.М. Фіцула. – К.: Академвидав, 2010. – 456 с.
10. Мандражи О.А. Підготовка вчителів до інноваційної діяльності в системі методичної роботи загальноосвітніх навчальних закладів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О.А. Мандражи; Нац. авіац. ун-т. – К., 2014. – 270 с.

О.Г. МАРЧЕНКО. МОДЕЛЬ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ В ВЫСШИХ ВОЕННЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ АВИАЦИОННОГО ПРОФИЛЯ

Резюме. *В статье доказана актуальность разработки теоретических основ инновационного развития военного образования в Украине. Представлена модель педагогической системы формирования инновационной образовательной среды высших военных учебных заведений авиационного профиля. Обоснована целесообразность и раскрыто содержание концептуально-целевого, содержательного, технологического, управленческого, результативного блоков модели. Показана сервисная поддержка и функции инновационной образовательной среды высших военных учебных заведений авиационного профиля.*

Ключевые слова: *инновационная образовательная среда, высшее военное учебное заведение, модель, педагогическая система*

O.G. MURCHENKO. THE MODEL OF PEDAGOGICAL SYSTEM OF FORMATION OF AN INNOVATIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN THE HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF AVIATION PROFILE

The summary. *The article proved the relevance of the development of theoretical justification of the military bases of innovative development of education in Ukraine. The model of pedagogical system of formation of an innovative educational environment of higher military educational institutions of aviation profile. Expediency and disclosed the contents of conceptually-oriented, informative, technological, managerial, productive units of the model. Shown service support functions and innovative educational environment of higher military educational institutions of aviation profile.*

Key words: *innovative educational environment, higher military educational institution, a model educational system*

Рекомендовано до друку.
Д-р пед. наук, проф. Ю.В. Пелех.

Одержано редакцією 26.01.2016 р.

УДК: 378

Н.В. ПОЛЮХОВИЧ, Н.О. ОСТАПЧУК

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЕКОНОМІКИ ДО ВИВЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Резюме*. У статті зосереджено увагу на дослідженні поняття «мотивація» та її формування у майбутніх учителів економіки до вивчення інформаційно-комунікаційних технологій. Зазначено, що на процес вивчення інформаційно-комунікаційних технологій майбутніми вчителями економіки позитивно впливатиме використання фахово спрямованих задач. Наведено фактори, що впливають на формування мотивації майбутніх учителів економіки до вивчення та застосування у своїй майбутній професійній діяльності інформаційно-комунікаційних технологій.*

Ключові слова: *мотивація, майбутні вчителі економіки, фахово спрямовані задачі, інформаційно-комунікаційні технології.*

Постановка проблеми. Реформування та модернізація вищої освіти на сучасному етапі базується на інтенсифікації навчального процесу, запровадженні інноваційних та інформаційних технологій тощо. Однак потрібно врахувати не лише наявність зазначених нововведень у навчальних програмах, а й забезпечити належне їх сприйняття майбутніми фахівцями. Як показує практика, сьогоднішній студент детально опрацьовує не весь навчальний матеріал, а більш акцентує свою увагу на тих знаннях, які на його думку є прямо пов'язані з майбутньою професійною діяльністю.

© Н.В. Полюхович, Н.О. Остапчук, 2016